

Skydd för störningskänslig forskning

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet proposition 2005/06:69 Skydd för störningskänslig forskning.

I propositionen lämnas förslag till en ny lag om skydd för störningskänslig forskning. Syftet med lagen är att skydda forskning som är känslig för störningar och som är av särskilt värde från allmän synpunkt. För att skydda sådan forskning föreslås att länsstyrelsen kan besluta att ett område skall utgöra forskningsområde med tillträdesskydd, där förbud för utomstående att beträda området gäller, eller forskningsområde med störningsskydd, där förbud för utomstående att använda viss störande utrustning gäller. I de fall det är en angränsande verksamhet som stör forskningen föreslås att länsstyrelsen i stället kan meddela förbud eller förelägganden mot denna verksamhet. Ett beslut om forskningsskydd skall enligt lagförslaget alltid föregås av en avvägning mellan forskningens intresse av skydd och motstående intressen. En inskränkning i rörelsefriheten får inte gå längre än vad som är nödvändigt för att tillgodose forskningens rimliga behov av skydd.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2006.

Det har inte väckts några motioner med anledning av propositionen, och utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden	5
Lag om skydd för störningskänslig forskning	5
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	7
Propositionen	7
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	8

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Lag om skydd för störningskänslig forskning

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om skydd för störningskänslig forskning. Därmed bifaller riksdagen proposition 2005/06:69.

Stockholm den 27 april 2006

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Ulf Nilsson (fp), Majléne Westerlund Panke (s), Agneta Lundberg (s), Nils-Erik Söderqvist (s), Louise Malmström (s), Margareta Pålsson (m), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Mikael Damberg (s), Peter Danielsson (m), Mikaela Valtersson (mp), Axel Darvik (fp), Maria Öberg (s), Lennart Gustavsson (v), Olle Sandahl (kd) och Ameer Sachet (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Regeringen lägger i proposition 2005/06:69 Skydd för störningskänslig forskning fram förslag till ny lag om skydd för störningskänslig forskning.

Regeringen beslutade den 21 februari 2002 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda behovet av skydd för störningskänslig forskningsverksamhet. Enligt direktivet (dir. 2002:29) skulle utredaren redovisa de behov som kunde finnas av att spärra av mark-, vatten- och luftområden för att hindra störning av forskningsverksamhet samt utreda och föreslå de författningsbestämmelser som behövdes för att skapa ett sådant skydd. Utredarens uppdrag var bl.a. föranlett av en skrivelse från Onsala rymdobservatorium vid Chalmers tekniska högskola om radiostörningar av forskning (U1999/2546/F). Utredningen, som antog namnet Utredningen om forskningsskydd (U2002:04), överlämnade i december 2002 betänkandet Skydd för forskningsverksamhet (SOU 2002:111). Betänkandet har remissbehandlats. En remissammanställning finns tillgänglig i Utbildnings- och kulturdepartementet (U2002/4806/F).

Lagrådet har granskat förslaget, och regeringen har följt de synpunkter som Lagrådet lämnat.

Regeringens lagförslag finns i *bilaga 2*.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till en ny lag om skydd för störningskänslig forskning. Syftet med lagen är att skydda forskning som är känslig för störningar och som är av särskilt värde från allmän synpunkt. För att skydda sådan forskning föreslås att länsstyrelsen kan besluta att ett område skall utgöra forskningsområde med tillträdesskydd, där förbud för utomstående att beträda området gäller, eller forskningsområde med störningsskydd, där förbud för utomstående att använda viss störande utrustning gäller. I de fall det är en angränsande verksamhet som stör forskningen föreslås att länsstyrelsen i stället kan meddela förbud eller förelägganden mot denna verksamhet. Ett beslut om forskningsskydd skall enligt lagförslaget alltid föregås av en avvägning mellan forskningens intresse av skydd och motstående intressen. En inskränkning i rörelsefriheten får inte gå längre än vad som är nödvändigt för att tillgodose forskningens rimliga behov av skydd. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2006.

Utskottets överväganden

Lag om skydd för störningskänslig forskning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till lag om skydd för störningskänslig forskning.

Varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad bl.a. frihet att förflytta sig inom riket (2 kap. 8 § regeringsformen). Denna rättighet kan begränsas genom lag för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle, i den mån begränsningen är nödvändig med hänsyn till det ändamål som föranlett den och inte sträcker sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen som en av folkstyrelsens grundvalar (2 kap. 12 § regeringsformen). Allmänhetens rörelsefrihet är i dag inskränkt enligt en rad olika författningar. Däremot finns det inte någon särskild reglering som syftar till att skydda forskningsverksamhet, varken i form av tillträdesförbud eller förbud att använda viss teknisk utrustning i närheten av känslig forskningsutrustning.

Utredningen om forskningskydd (SOU 2002:111) tillfrågade 122 instanser, bl.a. samtliga universitet och högskolor, andra forskningsfinansierande eller forskningsutförande myndigheter och industriforskningsinstitut, om vilken typ av forskning som kunde behöva skyddas genom lagstiftning och vilken typ av störningar som då behövde förhindras. Nästan en tredjedel av instanserna angav i sina svar exempel på störningskänslig forskning i den egna verksamheten. Flera lyfte fram störningar orsakade av elektromagnetisk strålning från radiosändare, bl.a. mobiltelefoner, eller annan elektronisk apparatur. Svaren pekade också på problem med störningar vid forskning i naturen, där försöks- eller referensytor både på land och i vattnet störs av intrång från allmänheten eller genom viss markanvändning i närheten. Vidare uppgavs vibrationer från trafik ställa till problem för framför allt känsliga mätningar inom biologisk, fysisk och medicinsk forskning vid flera universitet. Slutligen har bl.a. flera universitet tagit upp problem i form av avsiktliga störningar som stöld, skadegörelse eller planerat sabotage. Växt- och djurhus samt märk- och mätutrustning i naturen förefaller här vara mest utsatta.

Enligt vad som anges i propositionen (s. 16–17) löses de beskrivna störningsproblemen vanligen genom att forskningshuvudmannen vidtar egna skyddsåtgärder, vilket kan innebära att forskningen kompliceras eller fördyras. Forskningshuvudmannen kan t.ex. isolera eller avskärma instrument eller förlägga forskning till tider eller platser med mindre störningar. Det förekommer också att forskningshuvudmän vädjar till allmänheten att visa

försiktighet genom anslag eller annan information. I andra fall ingås överenskommelser med grannar och fastighetsägare där dessa frivilligt ålägger sig vissa restriktioner för att motverka störningar för forskningen.

Forskning är av stort värde för samhället. Den bidrar till ökade insikter om människan och hennes omvärld, ger nya kunskaper som kan användas inom olika samhällsområden och utgör dessutom grunden för en högre utbildning av hög kvalitet. Det finns därmed, enligt utskottets mening, skäl att värna om att forskningen kan bedrivas under rimliga villkor och t.ex. inte på ett obefogat sätt utsätts för störningar från omgivningen. I detta perspektiv är det oroande att flera forskningshuvudmän påtalat att deras forskning är utsatt för störningar från allmänheten eller från angränsande verksamheter. I propositionen (s. 18) gör regeringen bedömningen att det är tydligt att det finns ett behov av att införa rättsregler som särskilt tar sikte på just forskningens möjligheter till skydd mot störningar och därigenom förhindrar att forskningens behov riskerar att komma till korta i förhållande till andra intressen och verksamheter. I takt med forskningens växande betydelse för tillväxt och välfärd blir det också allt viktigare att ha ett tydligt regelverk som möjliggör en avvägning mellan forskningens intressen och andra intressen. Vidare gör regeringen i propositionen (s. 20) bedömningen att det är mest ändamålsenligt att rättsregler till skydd mot störningar av forskning förs in i en särskild ny lag på området.

Utskottet delar regeringens bedömningar och instämmer i att den föreslagna lagen bör syfta till att skydda störningskänslig forskning. Verksamheter som inte är störningskänsliga eller inte är att betrakta som forskning bör således falla utanför lagens tillämpningsområde.

Tillämpningen av den föreslagna lagen kan innebära inskränkningar i grundläggande värden som den allmänna rörelsefriheten. Följaktligen måste den forskning som blir aktuell för skydd enligt lagförslaget också ha ett särskilt värde från allmän synpunkt som kan väga tillräckligt tungt för att motivera sådana inskränkningar. All forskning som kan komma i fråga för skydd måste uppfylla höga krav på vetenskaplig kvalitet.

Enligt utskottet är den föreslagna lagen väl ägnad att skydda forskning som är känslig för störningar och som är av särskilt värde från allmän synpunkt. Utskottet tillstyrker således propositionen i dess helhet och föreslår att riksdagen antar regeringen lagförslag.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2005/06:69 Skydd för störningskänslig forskning:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om skydd för störningskänslig forskning.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om skydd för störningskänslig forskning

Härigenom föreskrivs följande.

Syfte och tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om skydd för forskning som är känslig för störningar och som är av särskilt värde från allmän synpunkt.

Allmän regel om hänsyn

2 § Den som bedriver en verksamhet eller företar en åtgärd som kan medföra störning av forskning som avses i 1 § skall vidta rimliga försiktighetsåtgärder för att motverka sådana störningar.

Skydd mot störningar från utomstående

3 § Om det behövs för att skydda forskning som avses i 1 § mot störningar, får länsstyrelsen efter ansökan enligt 6 § besluta att ett område skall utgöra *forskningsområde med tillträdesskydd* eller, om det är tillräckligt för att skydda forskningen, *forskningsområde med störningsskydd*. Ett sådant beslut får meddelas endast om det finns förutsättningar att på lämpligt sätt markera områdets gränser på platsen där beslutet skall gälla.

I ett forskningsområde med tillträdesskydd gäller förbud för utomstående att beträda området utan tillstånd enligt 12 §.

I ett forskningsområde med störningsskydd gäller förbud för utomstående att, utan tillstånd enligt 12 §, använda radiosändare, framföra motordrivna fordon eller använda annan teknisk utrustning på ett sätt som stör forskningen.

I fråga om områden som ägs eller nyttjas av någon annan än den som utför forskningen får beslut enligt första stycket meddelas bara med samtycke av ägaren och av den som har nyttjanderätt, servitut, rätt till elektrisk kraft eller liknande rätt.

Skydd mot störande verksamheter i närheten

4 § Om forskning som avses i 1 § utsätts för varaktiga eller upprepade störningar från annan verksamhet i närheten, får länsstyrelsen efter ansökan enligt 6 § meddela förbud eller förelägganden mot den störande verksamheten för att skydda forskningen.

Det som sägs i första stycket gäller inte sådan verksamhet som regleras i lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation eller lagen (1992:1512) om elektromagnetisk kompatibilitet eller i föreskrifter

utfärdade med stöd av dessa lagar. Det som sägs i första stycket gäller inte heller störningar från en verksamhet som bedrivs med tillstånd enligt miljöbalken eller motsvarande bestämmelser i äldre lag.

Om ett beslut enligt första stycket medför att pågående markanvändning inom det berörda området avsevärt försvåras, har områdets ägare och den som har nyttjanderätt, servitut, rätt till elektrisk kraft eller liknande rätt till detta område, rätt till ersättning för skada till följd av beslutet. Ersättningen skall motsvara skadan med avdrag för vad den berättigade är skyldig att tåla utan ersättning. Ersättningen skall betalas av den som ansökt om skyddet. I fråga om ersättningen tillämpas i övrigt expropriationslagen (1972:719). Vid tillämpning av 4 kap. 3 § nämnda lag räknas dock värdeökning från dagen tio år före det att talan väcktes vid domstol.

Avvägning mellan olika intressen

5 § Vid prövning av en ansökan om skydd enligt 3 eller 4 § skall en avvägning göras mellan motstående intressen. Vid denna intresseavvägning skall särskilt sådana faktorer beaktas som

1. forskningens art, inriktning och behov av skydd,
2. risken för störningar eller, vid prövning enligt 4 §, konstaterade störningar av verksamheten,
3. möjligheten att på annat sätt motverka störningarna,
4. det allmänna intresset av rörelsefrihet, och
5. intresset av att näringsverksamhet och offentlig verksamhet kan utövas fritt.

En inskränkning i rörelsefriheten får inte gå längre än vad som är nödvändigt för att tillgodose forskningens rimliga behov av skydd.

Det som sägs i första och andra stycket gäller även vid bedömning av om kraven på försiktighetsmått enligt 2 § har iakttagits.

Ansökan om skydd

6 § En ansökan om skydd enligt 3 eller 4 § får göras av den statliga myndighet eller den juridiska person i vars verksamhet forskningen utförs (forskningshuvudman).

Kungörelse av ansökan

7 § Innan en ansökan om skydd enligt 3 § prövas skall länsstyrelsen kungöra ansökan i ortstidning. Sökanden är skyldig att betala de kostnader som uppkommer för kungörelseförfarandet.

Samråd

8 § Innan ett beslut fattas i ett ärende om skydd enligt 3 eller 4 §, skall länsstyrelsen samråda med en kommun vars geografiska område omfattas av beslutet och med de statliga myndigheter som har väsentliga intressen i frågan.

Beslutens giltighetstid

9 § Ett beslut enligt 3 eller 4 § skall gälla tills vidare eller under viss angiven tid.

I beslut enligt 3 eller 4 § får det förordnas att beslutet skall tillämpas även om det inte har vunnit laga kraft.

Information om beslut

10 § Information om länsstyrelsens beslut enligt 3 eller 4 § skall kungöras i ortstidning. Sökanden är skyldig att betala de kostnader som uppkommer för kungörelseförfarandet.

En forskningshuvudman vars verksamhet har forskningsskydd enligt 3 §, skall se till att innebörden av beslutet tydligt tillkännages på platsen genom skyltning eller på annat sätt.

Återkallelse och ändring av beslut

11 § Länsstyrelsen får återkalla eller inskränka ett beslut om skydd enligt 3 eller 4 §, när det finns skäl till det.

En forskningshuvudman vars verksamhet har forskningsskydd enligt 3 § är skyldig att underrätta länsstyrelsen om förutsättningarna för skyddet ändras väsentligt.

Undantag från förbud

12 § En forskningshuvudman får bevilja en person tillstånd att, trots förbud enligt 3 § andra och tredje stycket, beträda ett forskningsområde med tillträdesskydd eller använda teknisk utrustning inom ett forskningsområde med störningsskydd.

Länsstyrelsen får i ett enskilt fall efter ansökan besluta om undantag från förbud enligt 3 § under begränsad tid, om det kan ske utan risk för väsentlig störning av forskningen.

Straff

13 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot förbud enligt 3 § döms till böter. I ringa fall skall inte dömas till ansvar. Om gärningen är belagd med straff i någon annan författning gäller i stället bestämmelserna i den författningen.

Vite

14 § Länsstyrelsen får förena förbud eller förelägganden enligt 4 § med vite.

Överklagande

15 § Beslut i ett ärende enligt 3 eller 4 §, 11 § första stycket eller 12 § andra stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut i ett ärende enligt 3 § får även överklagas av Naturvårdsverket och av en kommun vars geografiska område omfattas av beslutet. Beslut i ett ärende enligt 11 § första stycket får överklagas endast av forskningshuvudmannen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Tiden för överklagande av ett beslut i ett ärende enligt 3 eller 4 § räknas från den dag då beslutet kungjorts enligt 10 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.